

VERSSZÖVEG – SORSSZÖVET

**(Szilágyi Domokosról – halálának harmincadik
évfordulóján)**

BERTHA ZOLTÁN

Szilágyi Domokos költészetének líratörténeti helye minden bizonnyal azok között a koordináták között kereshető, amelyek modernség, avantgardizmus, neoavantgarde és posztmodernizmus különféle, de egymással is érintkező szemléletirányait jelölik. A lét és a nyelv nagy egzisztencialista, illetve ismeretelméleti kérdéseivel viaskodó költő egyszerre kapcsolódott a személyiség létbevetttségének drámai-tragikus sorsproblémáit, abszurditásait demonstráló „heideggeri” – és a nyelvi kifejezéslehetőségek viszonylagosságait, bizonytalanságait, rejtelmeit tudatosító „wittgensteini” paradigmához és világképhez (*Pomogáts Béla* kategóriái szerint). S a költő monográfusa, Cs. Gyimesi Éva is arról értekezik, hogy „*Szilágyi Domokos a modern és a posztmodern látásmód és formavilág közötti átmenet – még pontosabban: ütközés – képviselője; költői értékpozíciójának alakulásában, az életmű belső ellentmondásaiban e két összeegyeztethetetlen magatartás- és költészeteszemély lényegi szembenállásának lehetünk tanúi*”; életművében a „végső kérdéseket is ejelentéktelenítő alapállással szemben minduntalan felébred a bizonyosságok iránti nosztalgia, így a posztmodern látószög mellett végig megmarad az eszményvesztettségével küszködő modern értéktudat. E kettősség feszültségéből ered *Szilágyi Domokos* értékpozíciójának alapvetően diszharmonikus jellege”. S ezekhez a kettőségekhez még a hagyományos magyar sorsköltészeti beszédmód jellegzetes erkölcsi beállítottsága is szervesen hozzátartozik: a *József Attila*, *Nagy László* felől sugárzó tragikus életérzés heroikus pesszimizmusa, a bajvívó létküzdelem morális intonációja. S az egzisztenciális jelentésintenciók súlyossága voltaképpen az egész magyar líratörténeti tradíció nyelvi aszsimilációjától, áthasonításától is növekszik, a szövegkonstrukciók telített árnyalatosságától – a folklorizmus ihletésétől a weöresi játékoság hangulatáig (nem beszélve a világirodalmi inspirációk megtermékenyítő hatásairól – az elioti, Ezra Pound-i montázsvers példától a világgöltészeti posztmodern ironikus-groteszk nyelvjátékainak számtalan formájáig). *Szilágyi Júlia* szerint ez a stílustörténeti értelemben is hallatlanul összetett, változatos versnyelv és regiszterkészség tulajdonképpen meg tudja szólaltatni „a magyar vers majd minden hangját, szinte teljes klaviatúráját”.

Igazában az a világszerűség és nyelvszerűség, létértelem-keresés és szövegiség viszonyát átrendező folyamat zajlik le így ezek között az összefüggések között, amely általában is jellemezte a hatvanas években bekövetkező nemzedékváltás (sőt „korváltás”)

tendenciát – az erdélyi Forrás-generációtól az akkori felvidéki vagy délvidéki („symposionista”) fiatalokig, *Lászlóffy Aladártól* vagy *Tózsér Árpádtól Tolnai Ottóig* és *Tandori Dezsőig*. (Késő)modernitásnak és (kora)posztmodernitásnak ez az átmozgó, egymásba játszó, paradox szintézise pedig éppen elvonatkoztató filozofikuma, illetve „eklektikus”, „polifón”, „transztextuális” jellege folytán maradhat eleven és inspiráló a ma nemzedékei – egy *Szőcs Géza-* vagy *Kovács András Ferenc*-típusú költészetfelfogás számára (csak erdélyieket említve) is. Miközben megszólító ereje nem csökken azok körében sem, akik a szenvedélyesség és érzékletesség hevíttet autentikus szenvedéstudat régről ismerős hangnemi és stílári minőségeire fogékonyak: a sorslátás személyes, nemzeti és összembari vonatkozásaira. Együtt a népiesség vagy a kiáltás- és jel-típusú képi, vizuális, fonikus experimentalizmus sziporkázó sokféleségével, a romantikus jellegű versmodell szubjektívítésének vagy éppen a modern tárgyvers személytelenségének alakzataival, a szakrálistól a vulgárisig, a protestáló beat-intonációtól a képvers jelynyelvéig, az elégikus daltól a műfajnélküli szövegig terjedő poétikai ezerszínűséggel. S az archaikumot a modernnel összeötvöző bartóki mintával. „Csak az igaz, ami végtelen, minden véges: megalkuvás” – hangzik a gondtapasztalat és a teljességre sóvárgás feloldhatatlanságát kinyilvánító szalóige; az egyszériség és az egyedi végesség abszolút tudásának meghaladhatatlan önelentmondását exponáló költői tézis: „itt nem a végtelen, hanem a véges az, ami föl nem fogható”.

Mindezek a létélményi és esztétikai értelemben egyaránt felkavaró lírai üzenetek magyarázhatják az életmű aktualitására és frissességére érzékeny utókori figyelem élénkségét is. Szülőföldjén például a költőre nemcsak a *Szatmárnémetiben* 1993-ban felállított szobrának rendszeres megkoszorúzásával, hanem tartalmas tudományos konferenciákkal is gyakran emlékeznek. A rendezvénysorozatból már a hetedik *Szilágyi Domokos Napok* is lezajlottak, s az utóbbiak foglalata az *V. Szilágyi Domokos Napok* (1998), a *Sajtóértékelés – Szilágyi Domokos és költészete negyedszázad távlatából* (2001) és az *Évfordulás tanácskozások 2002–2004* (2005) című tanulmánykötetek (mind Muzsnay Árpád szerkesztésében és a Szatmárnémeti Kölcsey Kör gondozásában). A költő halálának harmincadik évfordulójához közeledve természetes másféle fontos kiadványok is megjelentek már. Ilyen volt nemrégiben az útijegyzeteket tartalmazó könyv *Útinapló – A Volga Nyugaton*, szerk. H. Nagy Mária, Kolozsvár, Kalota, 2004), majd legfrissebben az eddigi szövegkölzésekét rendszerező gyűjteményes kötet – *Szilágyi Zsófia Júlia* gondozásában –, az *Ősszegyűjtött versek* (Bp., Fekete Sas, 2006). Közben pedig a Szilágyi-recepció és -filológia is jelentős eredményekkel bővült: Pécsi Györgyi válogatásában és szerkesztésében napvilágot látott a *Kényszerleszállás – Szilágyi Domokos emlékezete* (Bp., Nap, 2005) című átfogó és reprezentatív életrajzi, irodalomtörténeti összeállítás; Szakolczay Lajos (korábbi vers- és életmű-válogatások közlétevéje) monumentális új tanulmányköteteiben kismonográfia-terjedelemben értekezik róla (*Erdélyi ősz*, Bp., Napkút, 2006, *Kikötő*, Bp., Hungarovox, 2006); s a ősz folyamán többek között (s csak a magyarországiakat tekintve) a *Forrás* és a *Napút* folyóiratok is emlék-összeállításokkal készülnek – a *Hegyvidéken* kívül.

*

E költészet megragadásának egyik távlatos alapkategóriája bizvást lehet a mai irodalomtudományban olyannyira előtérbe került intertextualitás fogalma: hiszen e szövegépítmények bámulatos tarkasággal mozgósítanak előzetes szövegtípusokat. S az a sokszólamú szövegköziség, amely oly hallatlan gazdagságával – az idézetek, az utánzások, a stílusimitációk, a travesztiák, a szójátékok (olykor szinte) „pastiche”-szerű polifóniájával – strukturálja *Szilágyi Domokos* enciklopédikusan monumentális versszimfóniáit (intarziás, építményszerű montázs-kompozícióit, szintetikus küzdelemverseit, zenei és vizuális hatású szöveg-szótteseit) vagy akár bökverseit is: szenvedéllyel és szenvedéssel telített hangokon elsősorban tragikus létfelismeréseket és drámai sorsjelentéseket hordoz. Az ironia is leginkább vagy legjellemzőbben élesen maró, fájdalmasan tomboló szarkazmus, a beat-költéssel rokon „üvöltést” intonáló hangvétel. Mindez mélyen az avantgarde újabb hullámaihoz, például a neoexpresszionizmushoz is köti ezt a kifejezőmódot, vagyis az olyan típusú modernséghez, amely nem tud elvonatkoztatni az erkölcsi értékeket exponáló és szembeállító drámaiságtól, az értékdemonstráló és értékütköztető tragikus etikai látásmódtól, a történelmi őselmények katarzisztól, vagy a költő-embernek a világ kínját magán viselő médium-helyzetétől. A paródia próféciával és vezekléssel töltődik fel, a játékoságot kegyetlen vagy vészjósló, keserves kiábrándulás itatja át, a groteszk mindegyre a tragikumra villant rá. A megismerés is félelemkeltő, a poézis „fájdalmasan vigasztaló”, s ahogyan az abszurd irodalom klasszikus elméletírója, Nicolae Balotă fogalmazza: „*Szilágyi Domokos számára a poétikus vagy a profetikus szó egy és ugyanaz*”; „*kiáltása egy-fajta analógiát mutat a Schrei-féle esztétika expresszionista sikolyával*”. A nyelvjáték nála sors-játék, végzetes játék a halállal, az étellel, a végséggel és a mindenséggel. A játékos formanyelv valami érteletjesen (gyakran szinte a ragaszkodás paroxizmusáig jutva) megtartott, akár nyelven túlnak nevezhető lelki identitást hordoz, s ez eleven összefüggérendszerrel teremt a széthangzó, szétlövellő nyelvi elemek között is. Valami titkos erő, a humanitás létének lényegéből, mintegy antropológiai mélységeiből fakadó szuggesztivitás sűrűsödik a szavakba és sugárzik belőlük. Külön-külön az egyes szavakból is tehát, s nemcsak kapcsolatrendszerükből. Ahogyan Cs. Gyimesi Éva állítja: „a teljességnek ez az eszménye nem pusztá kinyilatkoztatás, de műve anyagában is élő valóság: mert költői univerzumába minden szó befér, s mindegyik külön intenzív totalitás. Nincsenek egyértelműségükben megnyugtató jelképei, mert minden szavában egyszerre jelen van az összes lehetséges – kézenfekvő vagy éppen önkényes asszociáció.” S bár nyilvánvaló a versszerkesztés, a disszonanciákat feszítő komplex szerkezet döntő szerepe is *Szilágyi Domokos*nál, az egyes szó kimondásának mágiája szintén visszaköti ezt az eredendő líraiságot a modernség entuziazmusához. Mert ha igaz az, hogy a posztmodern jellegű „nyelvkritikus költészet (...) midőn a nyelv segítségével próbálja (...) leírni a nyelvileg elvileg kimondhatatlant (à la Wittgenstein), s a szavak relatív érvénytelenségét látja be és fogalmazza meg, akkor, a szavak jelentésének elkopásával és elértektelenedésével szembeülvén, a szavak önálló poétikai szerepét fogja korlátozni, s a szavak körülírására, egymás közötti összefüggéseire, kontextusára, azaz a mondatokra fog koncentrálni. A szavak szerepét a mondatok fogják átvenni” (*Margócsy István*). E szerint a leírás szerint a szó szubsztancialitásába vetett hit, a név mágikus, megigéző erejében, a szó „varázsbiraldalmában” való bizodalom jellemzi például Nagy László költészetét is – hiszen ez fejeződik ki többek között a variatív és áradó metaforikus, látomásos-megnevező ismétlések gesztusában nála és másoknál (például *Juhász Ferencnél*). *Szilágyi Domokos* e tekintet-

ben is korszakhatáron áll: már „búcsúzik” a „trópusoktól”, „prófétája” pedig „elfeledte” az „lgét” – de ez egészen apokaliptikus győtrelem a téynyszerűségében (az lgére való érdemtelenségében) amorális, megváltatlanságában viszont mégiscsak feloldozásra szoruló világgal szemközti értéktudat fényében. Végtelen kín és ítélkező megváltáskíváalom összesziszkrázásában. A könyörtelen leszámolás tébolyító elfogadhatatlanságában.

Ebből a szempontból – a bajvivás drámai konfliktusságának, az érzelmi ellentétet felfokozó, felajzó tonalitásának a közegében – is jellegzetesek a *Nagy László*-reminiszcenciák vagy -párhuzamok. Az egyik adys intonációt hevítő korai Nagy László-vers így hangzik: „Ebek a magyarok, / ebek, ebek, ebek, / hűségétől ugatnak, / bajtól nyüszítenek. // Kócos komondorok, / nagy posza agarak, / pici pulik egymás / szívének ugranak. / Ha majd bundájukat / pörkölik istenek, / akkor meghuzódva / újra nyüszítenek” (*Ebek a magyarok*). Ugyanez a fájdalmas, önostorozó ambivalencia forrósodik fel *Szilágyi Domokos* kései – s mottóként, mintegy paratextusként *Vörösmartyt* és *Petőfit* idéző – *Magyarokjában*: „Bárgyú zsisbadatban, / másfélezer éve, míg vihar / zúgott körötte (tudniillik / a szellemé), ül bávata; / igricei – míg múlton múlik / az idő – fölvonítanak / olykor”; „ci-gány egy nép, nem tesz, csak jajgat”; „Önkéntes gladiátorok: / egyik a másra acsarog / és támad újra, újra, újra, / s az öregisten hüvelykujja / lefelé bök – rajt, hejjuhujja!” – *Nagy László* megrendítő képzetsűritése – a „káromkodásból katedrálíst” (*Ki viszi át a Szerelmet*) – *Szilágyi Domokosnál* így visszhangzik: „káromlom az összes isteneket / – ennyi az enyém – rabbá-szabadultan” (*Rab*). (Sokatmondó adalék, hogy éppen a drámaiság lényegéről valló – *Dráma és legenda* című 1939-es esszéjében – így határozza meg a lélek viharzásainak mibenlétét *Németh László*: „istenkáromlás az istentiszteletben, ez a dráma ingere *Prométheusz* és *Szophoklész* óta. S ez még inkább *Shakespeare-nél*. Itt szinte táncolnak már az oszlopok, s a szilaj emberháborgás hányja hullámaít.” A gondolati motívum más *Németh*-művekben – esszéiben és drámában – is felbukkan: „istenfélelem és istenkáromlás egy dal két szólama” (*Szophoklész*); „Ki tudja itt, hogy mikor káromkodik, mikor imádkozik” /*fakad ki az Eklézsia-megkövetés* tragikus hőse, *Misztófalusi Kis Miklós*/. – Klasszikus nagy versében így vall *Illyés Gyula* is – *Bartók* zenéjéről: „káromlással imádkozó, / oltárdöntéssel áldozó, / sebezve gyógyulást hozó, / jó meghallóit eleve / egy jobb világba emelő zene”. *Nagy Gáspár* ugyancsak ezt mondja szülőfalujáról: „káromkodó és imádságos szavak voltak az első 'nyelvemlékeim'.” S az erdélyi *Ferencz Imre* szintén így fogalmaz *Csángók* című versében: „Uram a nyelvünk szétporlad szétesik / és még káromkodni sem fogunk tudni / a Te dicsőségédért!”)

S megint *Nagy Lászlóra* rímelő ritmus-parafrázisként is olvasható *Szilágyi Domokos* kései költeménye, a *Megvert az Isten*: „Megvert az Isten / étellel. / Meg a szerelem: / élnem kell. / Meg a halál is: / félnem kell. / Megvert az Isten / étellel. // Meg a poézis / vallással (...) Föld alatt dől el, / nem másutt, / föld felett, füstben – / nincs már út”. Sajátos *Szilágyi Domokos*-i létfilozófiai számvetés ez, a játékosság groteszk-rezignált iróniájával, a lét és nemlét, élet és halál, föld és ég dimenziói közötti kiúttalanság – választás nélküli determinációt és transzcendens választalanságot egyszerre tanúsító – végszituációjáról. A kozmikus magány sorsnyomorúságát az önirónia szardonikus vibrálása, a játsszi szellem könnyedsége, a lélek titkos energiája ellenpontozza: sőt bűvöli, stilizálja, éneklí. Bizarr dallamossággal, amelynek ritmikus-ütemes menete szótagszám, rímképlet szerinti pontossággal megegyező formában játszik rá *Nagy László* bájosan naiv, gyermekien tiszta és egyidejűleg kérielhetetlen emberi méltóságot sugárzó dalszerű fohászára, népies-

köszöntéses könyörgésére, az *Adjon az Istenre*: „Adjon az Isten / szerencsét, / szerelmet, forró / kemencét, / üres vékamba / gabonát, / árva kezembe / parolát”. Még a versek első sorában szereplő Isten-képzet is részint analóg (amennyiben a befolyásolhatatlan abszolútum rendelkezéseinek öntörvényűségét, az emberlény kicsinységét implikálja) – s mégis mennyire eltérő két külön költői világot, világszemléletet tud felidézni. Az egyik a folklorisztikus, „pogány” életöröm – élethit és életkultusz –, egyfajta heroikus vitalizmus és magabizós moralitás hangulatát árasztja, a másik az abszurd kiszolgáltatottság rémületét. Amely az iszonyat fanyar-gunyoros, önlefokozós és alulstilizáló önreflexióját József Attilá-s hangvétellel közvetíti – s ezt a kapcsolódást Kántor Lajos is külön hangsúlyozza a hetvenes évek *Szilágyi-lírája* kapcsán („Fekszem, virrasztok / megverten. / Baleség díját / megnyertem. / Ostobaságét, / én, marha. / Lettem ilyen kész- / akarva. // Lettem, hát lettem, / nyöghetem”; „Lettem, hogy legyek / végtére / ország-világnak / cégére”; „Vagyok. És ez is / valami”). (Vö. pl.: „Éltem – és ebbe más is belehalt már” – József Attila: *Kész a leltár.*)

Világkép, műfaj, stílus rendkívül bonyolult belső hasonlatosságaival áll rokonságban egymással Nagy László szimbolikus-mitikus remekműve, a *Menyegző* és Szilágyi Domokos egyik utolsó nagy poémája, a ritkán elemzett vagy emlegetett *Tengerparti lakodalom*. Mindkettő mondhatni összefoglaló igényű gondolati-filozófiai szintéziskötemény, jelképes-vizionárius tömörségű hosszúvers vagy hosszú-ének, szemléletes-érzékletes képek zuhatagában koncentráció létésszegzés, emberi és kozmikus sorshelyzetek archaikus-időtlen távlatú mitologizációja. A *Menyegző* olyan látomásvers, amelyben a „fenséges elszánt-sággal védett teremtő tisztaság” (Görömbei András) a „poláris létértékelés, a küzdő-önheroizáló emberi elv” (Jánosi Zoltán) ősmítoszi struktúrái révén egyetemesedik és állandósul – a szakrális méltóság és teljességigény (mint eszményi törekvés) szoborszerű mozdulatlanságának, illetve az alantas vágytobzódás elszabadulásának morális összemérhetetlenségében. Értékesszémény és értékromlás-értékrontás ütközésének drámai közegeiben és atmoszférájában. A rítus imaginációjának kimerevítő időtlenségében. A statikus rendíthetetlenségbe zárul tehát a tragikus-hősies eszményívó akarat, az értékszembebesítő örök emberi küzdelem.

A *Tengerparti lakodalom* hátteréhez mindezek a jelentéstartományok (kultikus-rituális hangulatiságukkal, a dikciót magasztossá emelő előadásformájukkal) elevenen hozzátartoznak – s a vers szöveg-mögötteséből élénken át is tetszenek. Már maga a cím olyan intertextusnak tekinthető, amely a *Nagy László-műre* való emlékeztetéssel keresztül azonnal természetiség és emberlét, kozmosz és antropologikum lényegösszefüggéseit látta. S a mozgalmal és expresszív lakodalom-leírásnak például a csujjogató indulatszavaiban és az azok sodró lendületében megnyilvánuló explicit szöveggözeisége a sors-és emberiséglátomás implicit sugallat-összettségével töltekezik. A *Menyegző* az autentikus emberlény alapminőségét méltóság és méltatlanság harcában úgy modellálja, hogy a „két emberi csillag” számára a tenger abszolút értékhorizont és ideálképzet, a végtelen teljesség, a mindenség hívása és ígérete. „Igazi násznagy”-ként mintegy a statua-lételemiség eszményövezete, csillagfényköre, kozmikus glóriája. A küldetés aureolája és ön-erősítő igazsága. A *Tengerparti lakodalom*ban ehhez képest a tenger elsősorban a személység erkölcsi öselvén túli, az emberi faj egészét közvetlen kozmikus-biológiai értelemben is meghatározó arkhé, metafizikai és embertörténelmi őselem. A menyasszony itt nem statikusságában, hanem mozgásában, extatikus termékenységi táncában valósul át időtlen életjelképpé. A mindenható természeti-vitális folyamat irdatlan tempójába, elemen-

táris áramába olvad a menyasszonytánc, s maga a menyasszony nemcsak szemléletében, morális igényében vagy apoteózisában, hanem létében, testi-lelki mivoltában is azonosul a vízzel, a tengerrel. Személyessége voltaképpen a feminin jellegű megvalósult univerzum mitikus vetülete – a világmindenség, s benne az emberi nem, a genus eredete és kontinuitása: „Viszik a menyasszonyt, sej, a menyasszonyt, viszik, viszik, viszik, / tenger-nyi fátyla, sej, a láthatáron uszik, uszik, uszik, / az uszálya fehér felleg, sej, sűrű fehér felleg, / menyasszonyi uszályt, sej, sűrű fehér uszályt ájtatos szelek emelnek, / a menyasszony göndör fürtjét, sej, szőgszín fürtjét kacskarintják szellő-viháncok, / viszik a menyasszonyt, sej, a menyasszony tenger hullámaival járja a menyasszonytáncot, / hajladozik a homokon, sej, hajladozik a hanga, / hullám karján hajladozik a menyasszony”; „ropja a táncot, sej, a lakodalmi táncot ropja a föld, víz, tűz, levegő, minden elem, / ropja a táncot, sej, a szokottat, friss-dühösen a történelem, / csillagos égbolt villog odafönn, sej, vele zölden a tenger is ég”; „rogyjon az ég rád, sej, szőljon a szférák talp alá való muzsikája, / az a legény most, sej, ki a menyasszony tenger iramát reggelig állja, / itt a menyasszony, sej, a menyasszony, végtelen öblű, thalatta, thalatta, / ruháit rendre leszórja a Föld, sej, termékeny tenger alatta, alatta”; „fölfakadó víz / áttör a szennyen”. A természeti elemek nyilvánvaló életmegtartó hatalommal bírnak: „kushad a koncert, elemekéért, kushad mohón az emberiség”. A látomást energikussá a történelmi időiség, a világtörténelmi időáramlás dinamizálja – s a genezistől az apokaliptiszisig, a származástól az önelvesztésig, a bőséges-virulens kezdettől az elszárazító végig – a meg nem becsült természeti önazonosságától való sivár-életelen elszakadásig – jutó hanyatlásfolyamat visszafordíthatatlanságának keretében: „kiisszuk a tengert, sej, de kiisszuk, szájunk szikkadt, bendőnk telhetetlen, / itt a menyasszony, sej, hullámok karján, világ ölében, itt az egyetlen, / ragadja az ár, sej, tengermély az ágyhely, világ ha kihalt”; „megfertőztettek, sebeztek rajban, aj, kivilágos éjjelek, és / szúr a sugár is, aj, átszúr rajtam közömbös hegygel-éllel e kés, / virrad a tenger, aj, végtelen öblű thalatta, pirkad a, pirkad a part, / melyet a násznép, aj, csuda násznép a sötétségből ki- és kikapart, / hozzák a menyasszonyt, aj, vissza az asszonyt, jön, jön a koravén, szeplős gyermek, / fővenyre vetődött moszatoktól, aj, kikönyörögni egy kis kegyelmet, / kiittuk a tengert, aj, fenékgílen, halait megettük, nyaltuk sóját, / csupasz medderben, aj, gurulnak itt-ott tátogó, céltalan, bilincstelen bóják, / elapadt a dagály, aj, elakadt minden, vízen átvádló, cirmos hajó és / nagy fene cirkáló, aj, polipdögökre tátog az ágyúnaszádon a lőrés, / ős elemünk, aj, ős anyaméhünk, meddón maradtó förtelmű bánat, / nincs tenger, nincs sziget, aj, nincsen part sem, anyányi árnyak futnak utánad”; „anyányi menyasszony, aj, parttalan parton, húzasd a nótát, húzzuk a mi / világt teremő dalunkat, sej, hogy időnk ne legyen felejteni / Atlantiszunkat, a vízből valót, aj, – elnyeltük földül, el mindenesül, / csak egy falás volt, aj, jól palástolt izgalmunkban pillánk most se rezdül, / kihalt a menny, aj, ki a pokol, jaj, kiittuk a tengert, végtelen a part, / kóválygunk hosszán, új menyasszonyt hozván, ki talán mégis, aj, tengert akart”. A virradat az ősmélységektől eltávolító sorsromlás metaforája, a semmihez közelítő „kóválygás” pedig a reményvesztést érzékelteti. Mindazonáltal egy „új menyasszony” – a feltétlen szükségességével halvány lehetőséget is sejtető újjáteremtődés, megújulás jelképe – talán oldja a lezárulás végérvényességét. A költői nézőpont mindenképpen a lét- és értéksovadást, a devalválódás és degenerálódás előrehaladottságát konstatálja; olyan pozíciót vesz föl, amelyből meglátható és megítélhető a történelmi lét tragédiája. S ez az a modern és a klasszikus magyar sorsköltészetbe szervesülő világkép, amely az intertextuális perspektí-

vatágítás révén is „holt-súlyos” igazságokból építkeznek, s a szellemi-erkölcsi szövetkezés esélyének őrzésével a humánus egyetlen hitelesen fenntartható létkompenzációját szolgáltatja – a világ (N. Pál József kifejezése szerinti) „végső elrongyolódásának” ellenében.

E számunk szerzői

- Balajthy Ágnes** – író, egyetemista (Kistokaj);
- Bertha Zoltán** – József Attila-díjas irodalomtörténész, egyetemi tanár (Debrecen);
- Budinszki István** – történész, politológus (Szendrő);
- Cs. Varga István** – irodalomtörténész, főiskolai tanár, lapunk szerkesztője (Eger);
- Fecske Csaba** – Szabó Lőrinc-díjas költő, író, lapunk szerkesztője (Miskolc);
- Gál Sándor** – József Attila-díjas költő, író, lapunk fődíjazója (Kassa);
- Hadobás Sándor** – múzeumigazgató, lapunk főszerkesztője (Rudabánya);
- Jáki Sándor Teodóz** – bencés szerzetes, népzene gyűjtő (Győr);
- Jánosi Zoltán** – irodalomtörténész, főiskolai tanár, lapunk szerkesztője (Nyíregyháza);
- Kaló Béla** – kritikus, lapunk szerkesztője (Szuhog);
- Kocsis Csaba** – író (Berettyóújfal);
- Korpa Tamás** – költő, egyetemista, lapunk főszerkesztője (Szendrő);
- Ködöböcz Gábor** – irodalomtörténész, főiskolai tanár, (Eger);
- Lászlóffy Aladár** – Kossuth- és József Attila-díjas költő, író (Koloszvár);
- Lászlóffy Csaba** – József Attila-díjas költő, író (Koloszvár);
- Makai Péter** – író, esszéista, egyetemista (Budapest);
- Mihályi Molnár László** – költő, irodalomtörténész, lapunk főszerkesztő-helyettese (Szeps);
- Serestély Zalan** – író, középiskolás diák (Kézdivásárhely);
- Serfőző Simon** – József Attila-díjas költő, író, a Felsőmagyarország Könyvkiadó alapító-elnöke, lapunk fődíjazója (Miskolc).